

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на научна степен: „Доктор”

Автор на дисертационен труд: **Исмаил Ефраимов Исмаилов**

Тема на дисертационния труд: „СИНТЕЗ И РЕАКЦИИ НА ЕЛЕКТРОФИЛНА ЦИКЛИЗАЦИЯ И ЦИКЛОИЗОМЕРИЗАЦИЯ НА ФОСФОЛИРИРАНИ α - И β - ХИДРОКСИАЛЕНИ ”

Рецензент: доцент д-р Николай Георгиев Василев, научна специалност „Органична химия”, шифър 01.05.03, Институт по Органична Химия с Център по Фитохимия, БАН

Представеният за рецензиране дисертационен труд е изложен на 151 страници и съдържа 22 таблици, и множество реакционни схеми и формули. Изложението на дисертацията започва с въведение, което обосновава интереса на докторанта към избраната тематика, следва литературният обзор, представен на 48 страници като са цитирани 300 литературни източника и са представени 266 формули. Прави се обзор на наличната литература по “Синтез на хидроксиалени”, “Синтез на фосфорилирани алени чрез [2,3]-сигматропна прегрупировка на пропаргилови съединения”, “Реакции на функционализирани алени с електрофилни реагенти”, “Циклоизомеризации на хидроксиалени” и “Заключение”, в което въз основа на направения литературен обзор се дефинират основните цели на дисертационния труд. Следва глава „Резултати и обсъждане“, където са представени конкретните научни резултати. Следващата глава е “Експериментална част”, където подробно са описани общите методики за получаване и са описани получените съединения. Накрая са представени най-важните приноси в дисертацията и литература.

1. Актуалност на дисертационния труд

Химията на аленовите съединения в частност химията на фосфорилирани хидроксиалени, както и тяхната реакционна способност в електрофилни реакции и реакции на циклоизомеризация е актуална тематика свързана със създаването на достъпни и селективни методи за синтез на нови типове функционално заместени съединения интересни от гледна точка както на тяхното използване като медиати в органичния синтез така и са интересни като приложение на тяхната биологична

активност. В подкрепа на това твърдение е наличието на многобройни статии и обзори по химията на алелите в реномирани списания.

2. Компетентност на дисертанта

Отговорът на този въпрос се базира основно върху съдържанието на дисертацията. Начинът по който е написан литературния обзор на дисертационния труд показва, че Исмаил Ефраимов Исмаилов е запознат много добре с наличната литература, което му е помогнало да планира ясно и точно експерименталната работа и да подбере методика и подходи, позволяващи успешно реализиране на целите на дисертационния труд. Прочита на дисертацията ме убеждава в задълбоченото познание на разработваните проблеми. Освен това трябва да се спомене и начина на излагане на материала, който е богато илюстриран с химични уравнения, схеми и таблици.

3. Методика на изследването

Изследванията, представени в дисертационния труд са проведени с методите на синтетичната органична химия за получаване на фосфорилирани хидроксиалени и изследване на тяхната електрофилна циклизация и циклоизомеризация. Като резултат от тези изследвания са синтезирани, колонно хроматографски изолирани и пречистени и ЯМР и ИЧ спектрално охарактеризирани 99 нови, неописани в литературата, органофосфорни хетероциклени и ненаситени ациклени съединения. Комбинацията от експериментални синтетични, хроматографски и спектрални методи, както и TLC и елементарен анализ е подбрана адекватно за постигане на поставените в дисертацията задачи.

4. Оценка на достоверността на материала

Цялостното изложение на дисертационния труд не оставят съмнение за достоверността на получените експериментални данни и за начина на тяхната интерпретация.

5. Основни приноси

Основните приноси на дисертационния труд имат научно приложен характер и могат да се формулират накратко по следния начин:

- Създаден е метод за получаването на фосфорилирани α - и β -хидроксиалени със защитена хидроксилна група,

- Създаден е метод за получаването на фосфорилирани α - и β -хидроксиалени чрез сваляне защитата на хидроксилната група на съответните фосфорилирани α - и β -хидроксиалени със защитена хидроксилна група в присъствието на PPTS,
- Изследвани са реакциите на фосфорилирани α - и β -хидроксиалени със защитена и незащитена хидроксилна група с електрофилни реагенти като е предложен вероятен реакционен механизъм, включващ междинно образуване на циклични ониеви йони, които при атака от вътрешен нуклеофил протича *5-endo-trig* циклизация с образуване на 2,5-дихидро-1,2-оксафосфоли или при атака на външен нуклеофил се образуват (1*E*)-2,3-адукти,
- Изследвани са реакциите на циклоизомеризация на фосфорилираните α - и β -хидроксиалени с каталитичното участие на йони и е предложена вероятна реакционна схема включваща *endo*-атака на хидроксилната група по терминалния въглероден атом на аленовата система,
- В резултат на проведените изследвания са синтезирани, колонно хроматографски изолирани и пречистени и ЯМР и ИЧ спектрално охарактеризирани 99 нови, неописани в литературата, органофосфорни хетероциклени и ненаситени ациклени съединения.

Приносите могат да се квалифицират в категорията: формулиране на нови хипотези (методи) или по квалификацията на бившата ВАК попадат към "Формулиране или обосноваване на нова теория (хипотеза)".

6. Участие на дисертанта

Фактът, че в 6 от 7 от публикации по дисертацията Исмаил Ефраимов Исмаилов е на първо място ми дава основание да приема, че приносите в дисертационния труд са негово лично дело. Моите контакти и дискусии с докторанта по някои от резултатите засилват още повече това убеждение.

7. Публикации по дисертационния труд

Получените в дисертационния труд резултати са публикувани в 7 научни статии като 3 от тях са в международни списания с импакт фактор: *Molecules* (IF = 2.095 за 2013 г.) - 2 статии, *Bulg. Chem. Commun.* (IF = 0.347 за 2013 г.) - 1 статия, *Acta Scientifica Naturalis* - 2 статии и по 1 статия в *Научни трудове на СУБ-Пловдив, Серия В, Техника и технологии* и *Научни трудове, РУ "Ангел Кънчев". Русе*. Въпреки, че импакт

факторът е критерий за оценка на дадено списание, той често се използва и като индиректен критерий за нивото на дадена публикация.

8. Приложение на резултатите от дисертационния труд

Получените резултати в дисертационния труд намират приложение основно в научната практика. Получените резултати могат да бъдат основа за разработване на нови методи за синтез на разнообразни органични съединения.

9. Препоръки

Представяне на някои типични ЯМР или ИЧ спектри, които макар и илюстративни биха били ценни за читателите на тази дисертация, особено за млади колеги, които тепърва навлизат в химията на алените. Далеч съм от мисълта да се представят всички спектри на 99-те синтезирани съединения, но все пак те илюстрират и чистотата на получените съединения.

10. Автореферат

Авторефератът отразява точно основните научни приноси на дисертационния труд.

11. Други въпроси

Има ли зависимост на ^{13}C и ^{31}P химичните отмествания от заместителите в таблици 4, 6, 8, 10, 12-14 и ако има на какво се дължи?

12. Заключение

Въз основа на всичко казано по-горе може да се заключи, че дисертационният труд на кандидата Исмаил Ефраимов Исмаилов представлява сериозно и оригинално научно изследване, което напълно отговаря и надхвърля изискванията за получаване на исканата степен. По тази причина убедено препоръчвам на почитаемото Научно жури да гласува за присъждането на научната и образователна степен «доктор» на Исмаил Ефраимов Исмаилов.

30.01.2015 г.

Рецензент:

(доц., д-р Николай Василев)